

УДК 336.71

Л. В. Конопатська, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті аналізуються питання впливу процесу капіталізації банків на стабільність банківської системи України. Визначено необхідність впровадження стандартів Базеля III для захисту банківської системи від наступних кризових явищ.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: капіталізація банків, стабільність, банківська система, Базельський комітет, Національний банк України.

АННОТАЦИЯ. В статье анализируются вопросы влияния процесса капитализации банков на стабильность банковской системы Украины. Определена необходимость внедрения стандартов Базеля III для защиты банковской системы от последующих кризисных явлений.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: капитализация банков, стабильность, банковская система, Базельский комитет, Национальный банк Украины.

ABSTRACT. This article analyzes the impact of the process of capitalization of banks on the stability of the banking system of Ukraine. It determines the need to implement Basel III standards for the protection of the banking system from further crises.

KEY WORDS: capitalization of banks, stability, banking system, the Basel Committee, National Bank of Ukraine.

Події, які пов'язані з наслідками світової фінансової кризи якраз акцентували увагу на важливості регулятивних і наглядових процесів у фінансовій сфері. Нинішній розвиток ситуації на міжнародних фінансових ринках засвідчив неготовність державних механізмів регулятивного впливу на економіку до ефективної протидії тим негативним процесам, які через фінансовий сектор вводять у депресивний стан усе світове господарство. Причому ця неготовність проявилася не лише в країнах, що розвиваються чи перебувають у стані переходу до ринкових відносин і в яких відсутні або ще належним чином не налагоджені ефективні засоби та методи реалізації державної економічної по-

літики, а й у розвинутих країнах, які мають величезний досвід організації ринкових відносин та їх регулювання.

Функція забезпечення фінансової стабільності та розвитку фінансових ринків — це складова фінансової політики, за яку відповідають уряди країн. Але в цьому аспекті неможливо не підкреслити роль центральних банків, які завдяки своїм інструментам мають змогу суттєво впливати на стабілізаційні процеси.

Як зазначають дослідники, основним чинником розширення ролі та функцій центральних банків є фактор їх аполітичності, який дозволяє не реагувати на політичні міркування [1, с. 7]. Також важливим моментом виступає більша здатність центральних банків застосовувати у разі потреби непопулярні заходи. Отже, у більшості економічно розвинутих країн світу функція сприяння фінансовій стабільності вже закріплена за центральними банками законодавчо.

Основними засадами грошово-кредитної політики НБУ забезпечення стійкості фінансової системи було визначено як пріоритет грошово-кредитної політики.

Змінами, внесеними до Закону України «Про Національний банк України» [2], ціль щодо сприяння стабільності банківської системи визначена як друга за пріоритетністю. І хоча питання стабільності банківської системи є вужчим за фінансову стабільність, це все ж дає змогу НБУ активніше діяти у цьому напрямку.

Розглянемо у зазначеному контексті діяльність регулятивних та наглядових структур. Актуальним питанням стала розробка Базельським комітетом з банківського нагляду нових принципів регулювання банківської діяльності (Базель III). Фундаментом нового режиму нагляду за банківською діяльністю має стати макроруденційний нагляд, основним змістом якого є посилені регулятивні вимоги до системоутворюючих банківських установ. Особлива увага повинна приділятися впровадженню стандартів контрциклічного банківського нагляду, що базується на динамічному резервуванні. Також робиться наголос на підвищенні якості та транспарентності капіталу першого рівня шляхом виключення з нього гібридних фінансових інструментів.

Для вирішення питання достатності власних коштів банку для його нормального функціонування органи нагляду за банківською системою встановлюють нормативні вимоги до капіталу. Показник достатності капіталу є найважливішим з усіх, що використовуються для оцінки надійності банку [3, с. 7].

Нормативні вимоги органів нагляду до капіталу банку полягають у визначенні складу базового капіталу (капіталу першого рівня) і допоміжного капіталу (капіталу другого рівня); класифікації балансових активів за ступенем ризику; класифікації позабалансових активів за ступенем ризику; встановлення коефіцієнтів для визначення достатності капіталу.

На національному рівні повноваженнями щодо встановленням таких вимог наділені національні регулятори (Національний банк України), а на міжнародному — Базельський комітет з питань банківського нагляду.

Розглянемо основні стандарти міжнародного рівня щодо регулювання достатності капіталу банків, які наведено на рис. 1.

Рис. 1. Міжнародні стандарти регулювання достатності капіталу, що розроблені Базельським комітетом

Головна мета змін в Угоді Базель III є підвищення якості, прозорості й удосконалення структури банківського капіталу, розширення практики покриття ризиків капіталом і стимулювання заходів щодо створення його резервів.

Ідея реформи світової фінансової системи полягає у посиленні стійкості банківської системи за рахунок збільшення ліквідних резервів і поліпшення якості капіталу [4].

Передбачається, що нові вимоги будуть спрямовані на регулювання банківської діяльності як мінімум у 27 країнах, що є членами Базельського комітету або офіційно проголосили про дотримання його вимог. Вони мають упровадитися поступово й поетапно — протягом 2013—2019 рр. [4].

Основні елементи вимог Базеля III наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ВИМОГ БАЗЕЛЯ III

Елемент регулювання	Вимоги
1	2
Підвищення вимог до капіталу 1 рівня	— норматив капіталу 1 рівня: збільшення з 4 % до 6 %; — цей норматив буде встановлений на рівні 4,5 % з січня 2013 р., 5,5 % з січня 2014 р. і 6 % з січня 2015 р.; — переважання акціонерного капіталу досягне 82,3 % капіталу 1 рівня, включаючи буфер збереження капіталу
Новий буфер збереження капіталу	— використовується для покриття збитків у періоди фінансового та економічного стресу; — банки будуть зобов'язані мати буфер збереження капіталу на рівні 2,5 % щоб протистояти майбутнім періодам стресу в результаті чого загальне значення акціонерного капіталу становитиме 7 % (4,5 % акціонерний капітал і 2,5 % буфер збереження капіталу); — буфер збереження капіталу повинен складатися виключно з акціонерного капіталу; — банки, які не матимуть буфер збереження капіталу будуть стикатися з обмеженнями на виплати дивідендів, викупу акцій і бонусів
Контрциклічний буфер капіталу	— контрциклічний буфер капіталу в діапазоні від 0 %— 2,5 % акціонерного капіталу буде впроваджуватися з урахуванням національних особливостей; — коли в дійсності він є продовженням буфера збереження капіталу
Збільшення мінімальної частки акціонерного капіталу в капіталі 1 рівня	— вимоги щодо частки акціонерного капіталу: збільшення з 2 % до 4,5 %; — нормативне значення буде встановлене на рівні 3,5 % від січня 2013 р., 4 % від січня 2014 р. та 4,5 % від січня 2015 р. Стандарти ліквідності
Стандарти ліквідності	— коефіцієнт ліквідного покриття: щоб завірити, що достатня кількість ліквідних ресурсів високої якості є доступна для виживання протягом одного місяця у випадку стресових явищ. Буде введений 01.01.2015 р.; — коефіцієнт чистого стабільного фінансування: для сприяння стійкості за довгостроковими часовими горизонтами шляхом створення додаткових стимулів для банків для фінансування своєї діяльності з більш стабільних джерел фінансування на постійній структурній основі; — додаткові показники моніторингу ліквідності спрямовані на невідповідності у рівнях розвитку, концентрації фінансових засобів і наявних необтяжених активів

Елемент регулювання	Вимоги
1	2
Коефіцієнт левєриджу	— додатковий, зважений на ризик 3 % коефіцієнт левєриджу, який служить в якості резерву на викладені вище потреби; — паралельно курсує між 2013—2017 рр.; міграція в компонент 1 з 2018 р.
Показник мінімального рівня загального капіталу	— залишається на рівні 8 %; — введення буфера збереження капіталу збільшить рівень загального капіталу, який банк повинен утримувати на рівні 10,5 % зважених за ризиком активів, з яких 8,5 % повинні бути капіталом 1 рівня; — інструменти капіталу 2 рівня будуть узгоджені; капіталу 3 рівня буде припинено

Джерело:[5].

Отже, Базель III пропонує нові стандарти капіталу та запроваджує три нові коефіцієнти, серед яких два окремі коефіцієнти ліквідності та новий коефіцієнт левєриджу. Все це спрямоване на зміцнення регулювання, нагляду та управління ризиками в банківському секторі. Нові стандарти капіталу та буфери капіталу мають на меті спонукання банків збільшувати рівень капіталізації та якість капіталу, порівняно з вимогами Базеля II.

Основні зміни базельських стандартів стосуються підвищення обсягів капіталу першого рівня з 4 % до 6 % від активів банку, а також створення додаткового спеціального резервного капіталу в розмірі 2,5 %. Згідно із новими стандартами буде збільшений мінімальний розмір ліквідного резерву власного капіталу банку до 4,5 %, який на сьогодні становить 2 %.

Динамічне резервування, запропоноване Базелем III діятиме за схемою накопичення коштів на фазі кредитного буму й втрачання в період кризи, не створюючи при цьому тиску на рентабельність та власний капітал. Попередня система передбачала створення резервів на можливі втрати в момент дефолту, що неминуче погіршувало і без того складне становище банку.

Базельський комітет надає банкам й так званий «пільговий період», щоб уможливити досягнення ними повної відповідності з новітніми вимогами та розробити стратегії подальшого розвитку з урахуванням всіх позитивних аспектів використання у власній

практиці посилених стандартів Базельського комітету. Спершу в період з січня 2013 р. до кінця 2014 р. будуть проведені реформи щодо структури активів і капіталу банку. З січня 2014 р. до січня 2018 р. будуть поступово вилучатися компоненти, які зараз входять до основного капіталу, з метою підвищення загальної якості капіталу. Останнім кроком буде запровадження з січня 2016 р. до січня 2019 р. так званих контрциклічного буферу капіталу та буферу збереження капіталу.

На думку асоціації Український кредитно-банківський союз (УКБС), важливішим є виконання нормативу адекватності регулятивного капіталу, а не відповідність мінімальним розмірам статутного капіталу, як це передбачено Базелем III [5]. Цей показник, за даними НБУ, за період 2009—2011 рр. в Україні становив від 14,03 % до 20,83 %, причому нормативами передбачено рівень цього показника у 8 % і 10 %. Як бачимо, значення адекватності регулятивного капіталу практично у два рази перевищує встановлене нормативом значення (табл. 2. та рис. 2). Крім того, Базельським комітетом визначено, що власний капітал банків має становити 8 % активів, тоді як по банківській системі України це співвідношення становить 13,45 %, а співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів знаходиться на рівні 14,57 % (рис. 3) [6].

Отже, із впровадженням вимог Базеля III банки будуть змушені збільшити резерви капіталу, а також підвищувати якість наявного капіталу, щоб в майбутньому бути спроможними справитися з можливими втратами. З цього ж приводу банкам буде необхідно утримувати так звані буфери капіталу.

Таблиця 2.

**ДИНАМІКА ДОТРИМАННЯ БАНКАМИ УКРАЇНИ НОРМАТИВІВ
ГРУПИ КАПІТАЛУ ЗА 2009—2011 РР.**

Нормативи		2009	2010	2011
Н1	Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (тис. грн)	123065598	135802128	160896945
Н2	Норматив адекватності регулятивного капіталу/платоспро-можності (не менше 10 %)	14,03	18,08	20,83
Н3	Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 9)	11,82	13,91	14,57

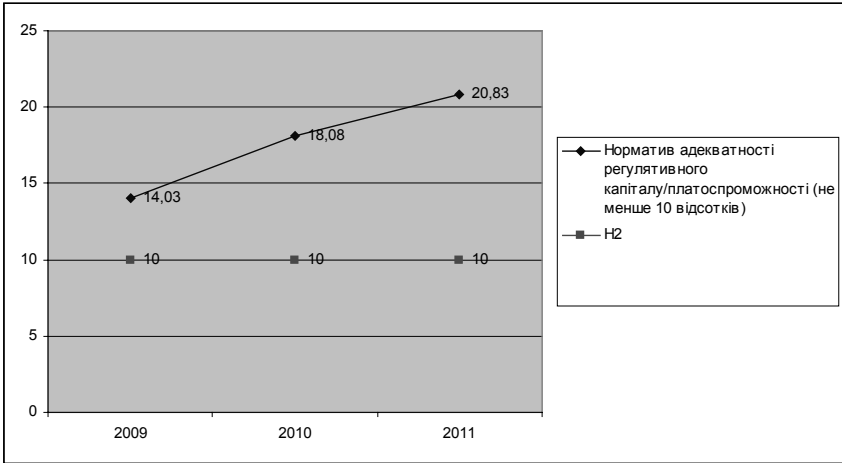

Рис. 2. Норматив адекватності регулятивного капіталу банків України за 2009—2011 рр.

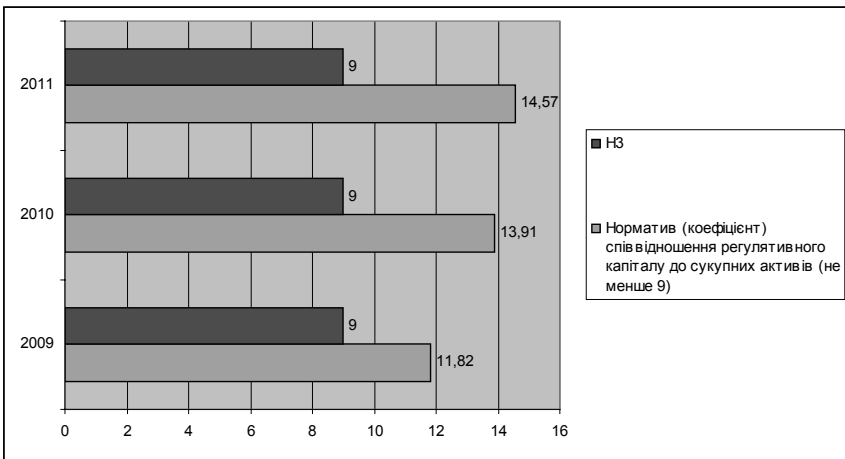

Рис. 3. Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів банків України за 2009—2011 рр.

Необхідність запровадження стандартів Базеля III для захисту банківської системи від наступних криз не викликає жодного сумніву. Кращим варіантом для української банківської системи

є часткове впровадження вимог Базельського комітету, із врахуванням усіх особливостей банківського сектора України.

У сучасних умовах для підтримання стабільності банківської системи України регулятивні дії повинні впливати на здійснення наступних заходів: забезпечити сприятливі законодавчі умови для діяльності банків шляхом удосконалення законодавчої бази, підвищити прозорість банківської діяльності, стимулювати банки до активного управління проблемними кредитами, підвищити рівень капіталізації, покращити управління ліквідністю, нарощувати довгострокові ресурси, розробити механізм і умови участі держави в капіталах банків, створити умови конкурентного співіснування іноземних та українських банків, забезпечити валютну стабільність, запровадити маржинальну торгівлю цінними паперами [7, с. 22], підвищити інноваційну складову ресурсного забезпечення банків, формувати ефективну концепцію управління ризиками.

Отже, аспекти значення процесу регулювання та нагляду потребують концептуального перегляду у фінансово-банківській справі. Важливими елементами виступають ефективність дій та органічне співвідношення застосування саморегульованого ринкового механізму та адміністративних заходів впливу. При цьому регулятор повинен знаходити компроміс між завданням з підтримки стабільності банківської системи та усунення наявних макроекономічних дисбалансів.

Література

1. *Щербакова О.* Перспективи грошово-кредитної політики на етапі посткризового відновлення економіки України // Вісник Національного банку України. — 2011. — № 8. — С. 4—8.
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV (зі змінами та доповненнями).
3. Гібридний капітал банку: світовий досвід, перспективи впровадження в Україні: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 13 / В. І. Міщенко, В. В. Крилова, В. В. Салтинський, О. Г. Приходько. — К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2009. — 180 с.
4. *В. Міщенко, А. Незнакова.* Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору // Вісник НБУ. — № 1. — 2011. — С. 4—9.
5. *Торконяк Н. М.* Закордонний досвід впровадження вимог Базеля III та їх вплив на управління фінансовими ресурсами банку.

//»Економічні науки» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/37.pdf

6. Національний банк України. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: www.bank.gov.ua

7. Багратян Г. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 6. — С. 19—23.

Стаття надійшла до редакції 4 червня 2012 р.

УДК 336.01

А. Д. Кравченко, аспірант кафедри фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

АННОТАЦИЯ. В статье обоснована необходимость исследования влияния финансовой инфраструктуры на общественное воспроизводство. Выявлена взаимосвязь между финансовым и реальным секторами в экономике. Определены основные направления развития эффективной финансовой инфраструктуры.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовая инфраструктура, финансовый сектор, реальный сектор, финансовые институции.

ABSTRACT. The Article justifies the necessity of studying financial infrastructure impact on social reproduction. We discovered a correlation between the financial and real sector of economy. We defined the key ways of efficient financial infrastructure development.

KEY WORDS: financial infrastructure, financial sector, real sector, financial institutions.

АННОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано необхідність дослідження впливу фінансової інфраструктури на суспільне відтворення. Виявлено взаємозв'язок між фінансовим та реальним секторами в економіці. Визначено основні напрямки розбудови ефективної фінансової інфраструктури.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансова інфраструктура, фінансовий сектор, реальний сектор, фінансові інституції.

Неоднорідна динаміка економічного розвитку країни, нестабільність макроекономічних показників, низькі темпи економічного зростання, високий рівень безробіття, погіршення платіжного